

Jan Andraščík

Šenk pašenci

podľa 1. vydania z r. 1844

Podľa redakciji Imricha Sedláka
(I. S e d l á k : *Ján Andraščík*. Košice 1965)
redigoval Maroš Volovar r. 2010

Mili čitaču!

Čitaj Andraščikov Šenk jak vihradně literarnu a jazikovu pamjatku i rozumej ho s patričnim historickim nadpatrunkom. Napisani bul u politickej situaciji pred 1848-im, na aristokraciju navjazani Židzi tu karikaturovani jak kontrarevolučni element.

Zlovichasnovaňe Šenkovoho l'udovoho antisemitizmu še, ver mi, že obraci proci tebe.

Redachtor 2010

OSOBI

Dzura *furman*
Tamaš *vojak*
Pavel *miškar*
Vasil *dzijak*
Lajzer *kačmar*
Rachl'a *joho žena*
Nason *režnik*
Hajduk *stolični*
Jožko *Cigan*
Hric *drutar*
Daniel *čičmar*
Richtar *valalski, se šesc burgarami*
Andraš *valalski murar se štiriroma tovarišami*
Katka *Šmerdzicha*
Orsacki
Pleban

„Visoko vihral, chtori sladkosc s osožnoscu pomišal.“

KARČMA

(Večar u Lajzera)

T a m a š : Hej, žido, pálinkát!

L a j z e r : Jaku rozkažece?
Mam bilu, mam žoltu, – jakukolvek chcece.

T a m a š : Ľem négy garasára, daj sem šl'ivovici.
A či vas, drotaru, tež tota zasici?

H r i c : Z tej, što tak škrapajet, židol mene dajte.

V a s i l : I mene, s paprikom tilko namyšajte.

D a n i e l : Dobri večar šickim. Daj mi raškovički.

P a v e l : Tak i pre mňa, Židák, daj též borovički.

K a t k a : A pre mňa, Lajzerku, sladkej pal'enečki.

L a j z e r : Zaraz vam priňešem, eščik jest kus v bečki.

D z u r a : Daj mi ovsa, šena.

L a j z e r : Vitajce-že u mňa.
Rok sce tu něbul'i, to od vas něšumňa.
Šedňice-že, Dzuro, eščik mam v pivňici,
to Ľem pre vas trimam z davnej šl'ivovici.
Pri statečnich l'udzoch sebe odpočňice,
doňešem hňed fl'ašu, z tej v pokoju pice.

D z u r a : Někruc še, Lajzeru! Jeden rok už minul
jak som pil pal'enku, preči som nězhinul.

Bo mñe mudre l'udze od ñej odučil'i.

L a j z e r : Ozda sce na draže rozum utracil'i?

H r i c : Dobry tobi povjil, ja vñe budu piti!

V a s i l : Dobry, Hricu, i ja, dokol budu žiti.

D a n i e l : Ta co vas priñeslo na take miñlenki,
že ovñsem davace uñ pokoj paľenki?

P a v e l : To praj nepochopím takéžto, prátelé,
neb mi vñeckñí boli pálenki ctitelé.

K a t k a : Bodaj bi zla ñemoc tu mudrosc trapila,
co od tej dobroti tak vas odlučila.

D z u r a : Vtedi še mi, Židze, muj rozum navracil,
jak som ku paľence skerz mudrosc chut stracil.

L a j z e r : Ta či mudri rozum te l'udze ñemaju,
htore vñe paľenku ščiro uživaju?

H r i c : Što? Ja tvoju mati! Ja rozum nemaju?!

V a s i l : Vidrilme ho vinka, što ho tu slyšaju!

D a n i e l : Perun bi ho zabil, za blaznoch nas derži!

P a v e l : Nech ho praj každí z nás ven z kerčmi viverží.

T a m a š : Hát nékem szintsz rozum? Kutya szedte vette!
Melč, parast, bo minjár budze tertemtette.

K a t k a : Ked nañho, Tamašku, bagnet vichañe,
v noci vas oboškam, jak ho orežece.

Lajzer: No vidzice, Dzuro, mudrim še trimace,
aľe s tu mudroscu ľem bitku ziskace;
Jak te mudre ľudze, tak vi s ňima žice,
s fl'ašku šľivovici s kaźdim še zdoalice.

Dzura: Ňemaš ti, Lajzeru, tel'o nadobitku,
pri tim hoč i straciš s jejich hroznu bitku.
Žebi ja pre ňeho prišahu prestupil?!
Ku mojej otrove jed od tebe kupil?
Teraz tim daj pokoj, bo su otrovene,
povjem jim, jak budu rano vitriźbene.
Povjem jim pričini, preco som prišahal,
žebi za paľenku som ňikdi ňešahal.

Hric: Što to?!

Daniel: Co to?

Tamaš: Mi a'?

Pavel: Ráno nám viloźí.

RANO

Pavel: Staňme už, ležeňia ňič nám neosoźí;
slová furmanovo včul sú otverené,
jak večer povídal, že sme otrovené.
Taká mi za údi velká mdloba zašla,
jakobi sa nemoc na mím tele pásła,
jakobi vajčákoch sto ma pokopali,
aneb sto kernaze boli pokúsali.

Vasil: Hricu, či stavaješ? Holova mi puka!

H r i c : Mene boli všicko: križe, nohy, ruka.
Jakby sjem bol s drotom tuho obcahnuty,
tak mňa boli všicko, nemožu ša hnuti.

D a n i e l : Hoc bi me bul dachto obil s kopitami,
ňetrapil bi som še s tel'o bol'escami.

T a m a š : Taki kolo cela bul' še mi osnoval,
jakbi som dzeň i noc chitro maširoval.

K a t k a : Mňe l'em barz v žaludku tak i v har'le hori,
Lajzer to zahaši – jak flašu otvori.

D z u r a : Daj vam Bože zdrave, či sce dobre spal'i?

P a v e l : Tvrdo, lem bi sme včul dobre zdrave mali;
čo ste spomínali včera o otrovi,
juž sem vás vislúchat dnes ovšem hotoví.

V a s i l : Joj, Dzuro, ta už lem dašto nam povite,
nejesme pijany jak večar, vidite.

H r i c : Teper i ja hoču už vas posluhati,
jak ša mi začala holova ščipati.

T a m a š : Én ňehodzen dňeška dal'ej maširovac,
budzem še tu, adta-totim prisluhovac.

K a t k a : Do drugeho Žida, muj uprimni Tamaš,
mi dvojičko podzme! Tam, co chceš, ze mňe maš.

T a m a š : Szedte vette, kurvo! Idz ti ku mužovi!
Znam, že ho a dzeci bida, psota trovi.

(Cigan pribehňe)

T a m a š : Co tu hľedaš, Cigan, ozda šľivovicu?

J o ť k o : Pan vojak, kupce mi hoc ľem bandurčicu;
Poslal me tu richtar z druheho valala,
či še tu Šmerdzicha dakdze ňezarvala?
Tu ja mam, pan vojak, i ľist od pľebana,
žebi ona bula mňe od ruk oddana.

T a m a š : Daj sem ten ľist, Cigan! (číta): „Štiri dzeci mala,
teraz v pijatice muža zaňehala.
Dva z ňich už umreľi, dvojko ešček žiju:
bludne, otarhane, bo rodiče piju.
Muž bul dobri gazda – ľem od tedi pije,
jak žena, pijačka, s podľakami žije.“
Zostaň ti tu, Cigan, i ti, bridka sovo!
Merkujce na každe furmanovo slovo.

J o ť k o : Al'e ja mušim isc teraz od richtara,
žebi s burgarami prišol od kačmara;
Katku povjazanu od rukoch mi oddal,
a eščík jednoho Cigana ku mňe dal.

T a m a š : Bež, Cigan, privedz ho skoro, hoc i z Pekla.

J o ť k o : Ľem na ňu merkujce, žebi ňeucekla.

(Cigan vindze von a hňed še vraci)
Už su tu, pan vojak, od karčmi bežel'i,
bo už na paľenku dva sudi skončel'i.

(Richtar s burgarami a predešle)

R i c h t a r : Pjat holvy paľunky dajce, Lajzer, skoro.

T a m a š : Al'e budz tu cicho, šal'ena potvoro!

D z u r a : Ked chcece, povim vam, co ja som na cesce
skušil po valaloch, tak po každim mesce;
jak som tovar vezol z Peštu do Moravi,
z Moravi do Moskvi – z tadzi do Varšavi;
tam som še naučil od velkích mudercoch,
Moskal'och, Pol'akoch, jako i od Němcoch:
že každa paľenka je jed a otrova,
ku něščescu glupich vše streže hotova.
Tak celo jak dušu s jedom zapeľňuje,
chudobu a chorosc i šmerc pricahuje.
Preto každi mudri pod prišahu sľubi,
že ju pic něbudze, bo ho calkom hubi.
Chto něšľepi, vidzi, že jsme jako Nori:
bez farbi, bez mesa, paľenka nas mori.
Kurdupľe jak nalpi, bez zrostu, bez drikoch,
že kral něodluha z nas něma koňikoch.
Už bul'i dzedzini v predešlej lapački
z kterich provadzil'i za rekrutoch krački.
I v calej stol'ici už za granatira
medzi parobkami barz je ridka mira.
Mocne jako dubi, zdrave jak orlove,
bul'i jak lilije Slovjakoch predkove;
velke jak olbrini oňi virastal'i,
Židzi jich s paľenku nězakertoval'i.
Smele jako ľevi, vojni še něbal'i,
z okola narodi od ňich še ľikal'i.
Často stopejdzešat roki oňi žil'i,
bo ňikda paľenku, ľem vodičku pil'i.
Teraz v štiricatim roku už sme stare,
a už v šescdzešatim ľežime na mare.
Bul'i jako ruže ženske v štiricatim,
už su bridke babšča teraz pred tricatim.

P a v e l : Nuž, naše predkové pálení nemali?

D z u r a : Bo o ňej na švece ešče nič něznaľi.

P a v e l : A ja ju praj deržal za velkí dar božskí.

D z u r a : Ňedavno ju priñes na švet kunšt d'abolski.
Đabol ju dal Židom do rukoch od chvíli,
žebi s ňu krescanoch za redem travil'i.
Bo z ňej vikvituje hromada choroscoch,
od spaleñi črevoch do lamañi koscoch:
sucha – vodna chorosc, zla-časta choroba,
často paľenčaroch je krasna ozdoba.
Keľo skerz paľenku harlo podrezal'i?!
Keľo už na draže pozamarzovali?!
Keľo popadal'i, na šmerc še zabil'i?!
Keľo blud ochvacil, že še obešil'i?!
Keľo pri paľence še pozabijal'i?!
Hlavi, ruki, nohu sebe potrepal'i!
Vecej už paľenka ľudzi ušmercila,
jako prach puškovi a šabl'a zabila.

J o Ź k o : No, na moju dušu, ja to ľem teraz znam,
preco po vešel'och ja vse zlu chorosc mam.
Jak kebi me bul'i s kovadlom trepal'i
a na ostrim mlatku ukrutñe šastal'i.
Od karčmi na hušľ'och hrac vse idzem zdravi
a nazad od domu som prebarz chorľ'avi.

T a m a š : Melč adta, Cigañe! Ja bul pod šabl'ami,
pod puškami často, jak i pod dzelami;
ta sam som to skušil jak pravdu ma Dzura,
ža paľenka vecej morduje jak rura;
bo tota ľem v bitki zridka ľudzi psuje,
aľe paľenka vse – všadzi ľud morduje.
V bitki pod Lajpcigom naš regiment stracil
dvacec-tricec chlopoch, kterich zbroj vivracil;
aľe jak v pokoju v Polšči sme ľežel'i,
sto a tricec prez rok z paľenki vimrel'i.

- P a v e l : A ked já pred rokem kernazi míškoval,
tam som včul od frišních pijákoch zmerkoval;
a v každej dedini to mi povídali,
že samích pijákoch prez rok čerti brali.
- V a s i l : V loni v našim sel'i pjat z urjadu zmerli,
pro nespravedlivosť stare žony sterli.
Teper lem ja znaju, že ša otrovili;
bo pri každym sude vše pal'enku pili.
- D a n i e l : I mňe še už teraz oči otviraju,
preco pri fašengoch majstre umiraju.
Bo v poč'ivich cechoch ve fašengi piju,
od trunku zbešnete často še i biju.
A jak prez fašengi s pal'enku še truju,
tak jim na truňiska v posce kl'ince kuju.
- L a j z e r : Panove, na kratko povedam vam v sume,
že ten sprosti furman už bludzi v rozume.
Ňedajce še zblazňic, aľe frištikujce,
zunovane udi s pal'enku mocujce.
- K a t k a : Kebi hoc'ľem dudek som peňežoch mala,
vdzečňe bi vas, Lajzer, zaraz posluchala.
Chustku tu zlatovu do zastavi mace,
ľem ked mi pal'enki doraz židel dace.
- T a m a š : Preco ti ňeločeš pal'enku, pši Židze?
- L a j z e r : Bo u nas inakši jak to u vas idze.
- T a m a š : Hej, bo o jej ostrim žadľe dobre znace,
preto košerneho vina še trimace.
- D z u r a : Ta kebi pal'enka udi zmocňovala,
ňikdi bi človeka z nohoch ňezrucala.
Jak tedi človeka ona z nohoch zriva,

tak i šicke udi jak chrobak podžriva.
To vi dñeška sami na sebe poznace,
že chut do roboti añi moc ñemace.

H r i c : Ja harčok nevladnu dneska drutovati.

P a v e l : Ja añi beránka včul vimíškovaťi

D a n i e l : Ja bi s čežku bidu čižmi poplatoval.

T a m a š : I ja bi barz trudno moj zbroj opucoval.

D z u r a : Ñel'em zdrave, život, pa'lenka runtuje,
al'e i naš rozum a v'ip zaš'epuje.
Ñejeden na švece s pa'nenim duchom
svoj rozum zatupil jak britvu s obuchom.
Ke'lo šal'enima dotel' medzi nami,
ke'lo zbešnelima zotal'i blaznami?!
A takoj ñezgrabne su všecke pijaci,
bez všej pochopnoscí osli a gluptaci.

V a s i l : Što? Kol ja byl trizby, do švitas jem dudril,
jakš jem holvu vypjel, zaraz jem omudryl.

L a j z e r : Ta už znace, Dzuro, jak vi še mil'ice;
pan dzijak je človek pišemni, vidzice,
ta un to l'epši zna, jak še veci maju.

D z u r a : Hej, vtedi za blazna ho trižbe trimaju.
Všecko na ñim chval'a, všecko prišvečuju;
a tak še l'em z ñeho šumñe višmivaju.
Z teho sebe miš'l'i i na ozaj bere,
že mu Žid otvoril ku mudrosci dzvere.
Napredz ku šmelosci, z tej ku zbešnelosci
pa'lenka provadzi, al'e ñe k mudrosci.

T a m a š : Precio, Židze, sprostim zostavaš kujonom?

Preco ňe s paľenku mudrim Šalamonom?
Kebi od paľenki lovek mudrosc dostal,
uŹ ja bi bul davno kapitanom zostal.

V a s i l : I mene by byli davno poŹvjatili,
jak mudroho pipa uŹ dakde vsadili.

H r i c : No lem tam, furmane, daŹto o chudobi,
to Źa nam teŹ pri tom barz dobroj spodobi.

D z u r a : Napridz zunovane opatrim koňiska,
bo na tim chotaru su podle draŹiska;
preto ja tu dňeŹka muŹim roŹtokovac,
pre vel'ke kameňe dvavec koňe kovac.

T a m a Ź : Dotel mi prevetric podzme naŹo hlavi.

P a v e l : Praj ani jedon z nás neňí celkom zdraví.

(OdeŹli)

(Richtar s burgrami a Lajzer)

R i c h t a r : Lajzeru, neznate, Źto su to za stvory?
Źto nam povidali, Źe my sme potvory.

L a j z e r : Moj ľubi richtaru, to Źal'ene ľudze,
Dzura rozum ňema, aňi mac ňebudze;
mohl'i sce visluhac, jak on tu drutara
oŹal'il, dzijaka, Cigana, miŹkara;
uŹ stracil skerz ňeho zdravi rozum vojak,
aňi iŹmar ňema rozumu jako mak;
ľem tota statena Źena pri rozume.

R i c h t a r : Prisambohu, pravdu ma naŹ Lajzer, kume.

L a j z e r : Ahejže, richtaru, moja vahi dobre?

R i c h t a r : Stolična nas skorej jak vaša očobre.
Napima ša teper, bo už mame z čoho,
pa'unka nas učit, jak suditi koho.
Keby sme nebyli tak mudro sudili,
ta by sme nebyli tak pa'unku pili;
nič bi nam nedali oba zkaržitele,
bo, znate, nemajut, krom lachy na tele.
Ale obzkaržene majut s čom platiti,
tak sme jim na vul'u musylit suditi.

1 . b u r g a r : Mudroj ste sudili, luboji sudaru!

2 . b u r g a r : Nejest mudrojših, sto ja jeho paru!

R i c h t a r : Idte lem vy, kume, na vynka smotriti,
bo ja dašto čuju jak na gvalt zvoniti.

3 . b u r g a r : Tam na vyšnim kincy Nora Ivan hori.

4 . b u r g a r : My z nižneho kinca – to nas neumori.

5 . b u r g a r : Naj sobi tam hasjut, my tu zostaneme.

6 . b u r g a r : Dokli ša s pa'unku nepomocujeme.

L a j z e r : Ľem pice spokojnje, viter hore duje,
ta nas tu zajisce oheň okeruje.

(Hajduk pribehnje)

H a j d u k : Prišol pan orsacki, stanul u kasnara,
rozkazal, žebi som privedol richtara.

R i c h t a r : Joj, panču, ja pidu, lem vas počestuju.

(Lajzer pocichi ku hajdukovi)

L a j z e r : Či tam ešči na tich pruti ňehotuju?

(Nahlas)

Škoda bi jich bolo, to statečne l'udze,
tu takich richtaroch už vecej ňebudze.

H a j d u k : Ľem vi podzce skoro, bo še ponahl'ame,
na druhu dzedzinu na obid isc mame.

R i c h t a r : Jak od orsackeho nazad ša vratjime,
tri ostatne holvy lem vtedi skinčime.

(Odešl'i)

(Sam Lajzer s Rach'l'u)

L a j z e r : Rach'l'o, či ši čula co to za muderci
furman a s ňim vojak, jake to zvidrelci?
Ked oňi krescanskich osvetl'a sprostakoch,
ňebudze na švece už vecej pijakoch.
Jako trižbe l'udze ňedaju še klamac,
ta mi už bohatstvo ňebudzeme z ňich mac.
Kebi l'em te šescmi ztadzi už odešl'i,
žebi ku rozumu naš l'ud ňepriňešl'i.
Bo ked ku ňim pridu i z našej dzedzini,
ta ňebudze pre nas ščešl'ivej hodzini.

R a c h l ' a : Lajzerku, znam ja to, šerco ve mňe puka,
bo vidzim, že psota z bl'izka na nas kuka.
Jak v žime tak v ľece v chiži som šedzela,
do roboti za mňe pijačka bežela.
Ľen abo konope ňikdi sme ňešal'i,
bo predzi pijački docc nam poznašal'i;
z tej mi i predal'i i z ňej še šacil'i,
a pijački s dzecmi podarte chodzil'i.

A ked sme banduri daco posadziľi,
kolo tich pijaci teŹ ťicko zrobuľi.
Ku temu nam gruľe, zarno poznaťali,
takŹe na predňovki od nas kupovali.
Huťi, kuri, kački jesc sme zunovali,
teľo nam pijaci poprikradovali.
Do palenki vodi hojno sme miťali,
a tak i za vodu vťe peňeŹi braľi.
A chtore tu v karčme tak ťe olokaľi,
Źe aňi o sebe nič vecej Źeznaľi,
tim hocľem trecinu vťe sme pripisaľi,
tak i s tim sme ťe barz dobre spomahaľi.
Źeznam ja, Lajzeru, co ťe s nami zvedze,
ked Dzura k rozumu pijakoch privedze!
Mi budzeme vtedi jak teraz Slovaci –
pri čeŹkej roboce velľike Źobraci.

L a j z e r : Moja ľuba Rachľo, teho ťe Źebojim,
bo s jejich hluposcu eťťe ťe kus kojim.

R a c h ľ a : Moj ľubi Lajzeru, oheň u suťeda –
v Polťťi ťicko hori, ta i tim spac Źeda.

L a j z e r : Moja ľuba Rachľo, tu naťo Slovjac
vtedi rozum beru, ked uŹ Polak traci.
Dokľa mi Źijeme, zostanu bortaci,
a vťe budu take jak teraz pijaci.

R a c h ľ a : Lajzer, ti to Źever, bo ja daco čula.

L a j z e r : Ozda, Źe z vajčaka zostala kobula?

R a c h ľ a : Moj ľubi Lajzeru, ti teraz Źartujeť,
ľem Źech pridze furman, vtedi zať učujeť,
jak oňi na Źidoch ťicke ťe hňevaju,
bo Źe jich kaŹime, uŹ oňi to znaju.
Aj-vaj, uŹ tu Dzura, so ťickima idze,

pošlem po režníka, nech i on tu pridze,
žebi ci pomahal totim odpovedac,
ked naproci Židoch budu zaš daco mac.

(Richtare u kasnara pred orsackim na dvore)

R i c h t a r : Už jem, pan orsacki, tu i s burgarami.

O r s a c k i : Či ňemam hrizotu s tima pijakami?
Cudze podražníci valal ratoval'i,
a vi sce u Žida pal'enku lokal'i;
Leškovi sce kravu pre šesc zlati vzal'i,
na buducne pice Židom odevzdal'i.
Od pejc zlatich lichvu vi sce uložil'i,
v tricec dňoch roboce Židom prisudzil'i.
O ňpravu lichvu Seman še mi zkaržil,
a falečne vahi sam som teraz zvažil.
Pre vas su, falečni, zaňedbane drahi,
zaňedbani oheň a falečne vahi.
Dostaňeš, richtaru, pejdzešat pruciska,
každi burgar z teho polovicu ziska.

(Orsacki prišol do chiži)

O r s a c k i : Dal som tich pijakoch už dobre katovac,
al'e znam, že jim to ňbudze chasnovac.
Či tu ňet, pan kasnar, človeka trižbeho
už v calim valal'e za sudca suceho?

K a s n a r : Hoc bi, pan orsacki, tišic oči mal'i,
s tima ho v poladňe s fakl'ami hl'edal'i,
ta bi skorej našli havrana bileho,
jak tu l'em jednoho človeka trižbeho.
Všecke su pijaci, skerz to bezbožníci,
pre Židoch pal'enku horuce zbujňici.

Ženske v tej podlosci mužoch nasleduju,
i dachtore už jich až barz previšuju.
I dñeška Noricha, že še barz opila,
pri pražeñi sadla chižu zapal'ila.

(Hajduk pridze)

H a j d u k : Ta, pan vel'komožni, už tu je Noricha,
a jak rozkazal'i, tak s ñu i Šmerdzicha.

O r s a c k i : Daj dvanac korbače na drahu Šmerdzichi
a štiri i dvacec tež masne Norichi.

(Orsacki na dvore u kasnara)

O r s a c k i : Už som ja, pan kasnar, do drahi hotovi.
(Ku Ciganovi)
Ti, Cigan, Šmerdzichu odvedz ku mužovi.
(Ku richtarovi)
Vi al'e, richtare, na sebe merkujce,
inakši chrebeti na pruti hotujce!

(Všecke odešl'i)

KARČMA U LAJZERA

(Furman i s druhima še navracel'i)

T a m a š : Szedte vette, Židze, ti ñezahašoval?

L a j z e r : Statečnim richtarom som tu visluhoval.

D z u r a : Ďabolska pal'enka – hñed co učiniła!
Takoj cali valal bula bi zkažila.

Kebi mi tak šescmi hñed ñepriskočil'i
a doraz z počatku oheñ ñehašil'i,
a kebi sce bul'i Lajzera sluchal'i,
tak, jako richtare, pa'lenku lokal'i,
na calu dzedzinu oheñ bi bul spadnul,
a tak cali valal do krochtu prepadnul.

P a v e l : Kde já sem d'ed'ini vid'el pohorené,
najviac skerz pijački boli podpálené

D z u r a : Pravda, pa'lenčisko je uhel žiraci,
skerz ñej pohorenci su často žobraci.

T a m a š : Cigan, ti ñehašil? Povidz nam, pre keho?

J o ž k o : Som s panom hajdukem šol do orsackeho.
Znace, ten l'ist som mu od rukoch odevzdal,
a pan hajduk Katce dvanac korbače dal.

K a t k a : Bodaj ce, Cigañe, za mñe Pan Buh skaral!

J o ž k o : A či ja mu kazal, žebi vas tak karal?

T a m a š : Co? Dvacec korbače? Sto ši zaslužila!

J o ž k o : No, a ona bi mñe peruna žičila.
Joj, jak tam richtaroch pan hajduch prutoval,
jakebi jim kl'ince na chrebetoch koval.

T a m a š : Cigañe, Norichu mascil'i po dupe?

J o ž k o : Joj, ta šak richtare tu su všicke v kupe.

(Richtare i predešle)

L a j z e r : Vitajce, richtare, šedñice do kola,
dze vašo tri hlavi kolo teho stola;

sami medzi sebu tu še dohvarjajce,
na tich podražňikoch nič vi ňesluhajce.

(Za chvílku cicho)

Take sce premerzle, nič ňehutorice,
na vašu pal'enku aňi ňepatrice.
Ozda pan orsacki s dačim vas ostrašil?

T a m a š : Oheň na herbece s prutami jim hašil.

L a j z e r : Jak oňi, pan vojak, zaš do šveta pl'ecu!

T a m a š : Hej, bo dvasto pruti už noša na pl'ecu.

L a j z e r : Vol'el bi som cerpec sam za tich richtaroch,
bo ňemaju paru na veľo chotaroch.

T a m a š : Šak ti storaz tel'o už davno zaslužil,
bo ku statečnosci l'em prut bi ci plužil.

L a j z e r : Povidzce, richtare, či ja ňestatečni?
Či ja som vše ňebul ku každemu vdzečni?

T a m a š : Hej, bo s falešnoscu previšuješ lišku,
kdze je – szedte atta, vec o tvojim mišku.

R i c h t a r : Poradte, vojaku, što mame delati?
Či mame s pal'unku herbety čapkatí?

N a s o n : Hej, al'e ponajperv dobre še napice,
hňed tu veľku bol'esc tak ňepociťice.

T a m a š : ňesluhaj v tim Žida, bo po vitrižbeňi
jutre budzeš ciťic ostrejše boleňi.
L'em vi dajce rendi, hňed vam bol ochladňe.

D z u r a : Al'e neodluha už budze poladňe.
Ja od teho času, jak ten jed ňepijem,
vše s dobrim pokermem dostatočňe žijem.
Ňech po funce mesa každi še z nas zložĩ,
hňed še pulna panev na oheň položi.

L a j z e r : Ja vam dreva ňedam, bo ňekeltujece.

D z u r a : Oves, šeno, slamu ňič ňerachujece?

L a j z e r : Te druhe ňebraľĩ dňes paľenki ztadzi.

D z u r a : Kus sol'i a dreva še ci vinahradzi.

L a j z e r : Naj od takich hoscoch Pan Buh me varuje.

J o Ź k o : No, ja pojdzem s Katku, bo mi v bruchu kuje.

T a m a š : Szedte vette, Cigan, i s tu pl'ugu Katku,
ja ci dam na meso, budz tu do ostatku!

J o Ź k o : No, ta ja na oheň pujdzem poduchovac.

D z u r a : Jest pri vozoch taki, co to zna majstrovac.

P a v e l : Vieme, že pálená rozum, zdrave psuje,
včul už nám viložte, jak chudoba snuje?

R i c h t a r : I my sme sijedjem dnes na hrebtoch skusili,
že s paľunku sme vtip, zdrave utratili.

N a s o n : Co bi tam, ta šak vam ľem žilu rubaľĩ,
ta vam vekšu silu i zdrave dodal'i.
Znace, že narokem žili otviraju,
a s tim chorim ľudzom zdrave navracaju.

- T a m a š : Barz bi veľo Židom tak žili rubal'i!
Tak bi sce krescanoch teľo ňeklamali.
- D z u r a : Tamaš, dajce pokoj už vi režňikovi,
ja mušim odpovedz davac miškarovi.
Mam štiroch kočišoch, sluchajce, ja pjati,
ta som za paľenku každi dzeň dal zlati.
Tristo šescdzešat pejc dňi čitame v roku,
ta mi teľo zlati zостаňu pri boku.
- P a v e l : Ja na ňu sto zlatí sem prez rok zkeltoval,
a preto na deti málo zamíškoval.
Tisíc patsto zlatích Židám sem daroval
od tých patnácť rokoch, odkud sem míškoval.
- H r i c : Ja za pjat a dvacjat roki jak drutuju,
sto zlaty na tot jed každi rok keltuju,
dvetisjač i pjatsot zlaty sjem tak ztratil,
otarhany chodil, Židoch krasnoj šatil.
- D a n i e l : Šidzemročni ja už majster – na paľenku
višeť tišic zlati zkeltoval s manželku.
- V a s i l : Ja dzijak, ta znate, že ja ša napiju:
pri kerste, pohribe, z vešil'och tež žiju.
Ale pri tom všickym musju i platiti,
šimdešjat zoloty Židovi složití.
- T a m a š : Keľo ti u Židoch, Cigan, prez rok schoval?
- J o ž k o : Šicko, co som prihral a co som prikoval.
A či vi, pan vojak, nič sce ňezmarňil'i?
- T a m a š : Cigaňe, pijački vse za mňe placil'i.
Szedte vette, Cigan, či znaš porachovac,
keľo tote čtirmi znal'i prekeltovac?

J o ž k o : Ja znam hrac a kovac – teho som še učil;
s rachunkami otec ňikda me ňemučil.

T a m a š : Cigaňe, hňed povjem jak to še muši mac,
pejctišic zmarňil'i, pri tim šidzemdzešat.

J o ž k o : Joj, co bi, pan vojak, ja s tim mohol kupic?
Ozda hušle, basi, i nuž – koňe lupic?

T a m a š : Pri tim a i perši domik v Sobinove,
abo na huštaku i v pišnim Prešove.

J o ž k o : Joj, ta ja ňebudzem vecej pa'enku pic,
vo'lim ja v Prešove sebe domik kupic.

P a v e l : Ja praj bez pálenki tol'ko zamíškujem,
že azdaj v Skalici domčok si serzujem.

D z u r a : Obed naš na stol'e, napredz še najeme,
za tim zaš totu vec na predek vežňeme.

D a n i e l : Že al'e pa'enka rozum, zdrave kaži,
to mi ňikda ňichto z hlavi ňeviraži.

— — —

(Pod obedom i murare ku ňim pridu)

A n d r a š : Lajzer, mi na žimu do domu pujdzeme,
tak chceme znac, kel'o vam dlužni budzeme?

L a j z e r : Za štiri mešace pejcmi muroval'i,
ta l'em tristo zlati na trunk zkeltoval'i.

A n d r a š : Narok zaplacime, bo znace, že treba
na žimu omasti i pre dzeci chl'eba.

L a j z e r : Ja jich u kasnara z arendi viražil.

A n d r a š : Prez rozum š'nam prešol i calkom nas skažil.

T o v a r i š : Jak nas doma ženi, dzeci privitaju,
ked uvidza, že nič na žimu nemaju?

T a m a š : Annátok, dobre vam, naco tak ločece,
až červene oči už vival'ujece?

A n d r a š : Znace, mi vše čežko pri muroch robime,
tak še vše s pa'lenku mocovac mušime.

T a m a š : Jak čort matku zabil, s tim še vibrechoval,
že cma bula v Pekl'e, a na ňu ciloval.
Paterce, na šancoch v žel'ezoch pracuju
od švitu do noci tvardo še morduju,
pa'lenku ňevidza, aňi ňepachaju,
preči dobre zdrave i dosc šili maju.
A naproci totich ti lem zachal'uješ,
krešeš, pipku polniš, za tim pohvizduješ.
Lem dokl'a jalč, murar rozbira sve veci,
dokl'a mera, važi, hñed mu dzeň prel'eci.
A kedže pa'lenka vas tak barz mocuje,
ta dzeň po Kochovi preco vas morduje?
Preco z roštovaňa jak hruški padace,
abo kel'ňom pokoj i mlatkom davace?

A n d r a š : Ej, co tu pl'ecece? Daj pa'lenki, Židze.

L a j z e r : Na ten rok arenda už vecej ňeidze.
A chto zna, či na rok da kasnar murovac?

A n d r a š : Co ja še tu budzem se Židem spravovac?
Tu maš do zastavi pejc kel'ne, pejc mlatki
za pejc halvi trunku, pejc chl'eba falatki.

(Cigan s pošmechom)

J o ž k o : Ja tež po Fašengoch huš'le zastavujem,
a kolo Rusad'loch zaš jich vimeňujem.
Po hodoch kovadlo tež Židom oddavam,
a na pust s basami, zaš ho vičeram.

A n d r a š : (s hñevom) Ja meščan a majster, eb adta, Cigañe,
al'e ñe tvuj pajtaš, prek'l'ati havrañe!

D z u r a : Pan majster, za pravdu oñi še hñevaju?
„Pravda oči kol'e“ – to oñi trimaju.
Kebi z tich peñežoch chtore tu prepil'i
polovicu na kost bul'i obracil'i,
z dobrego pokermu šilu bi dostal'i,
i pre ženu, dzeci peñeži ziskal'i.
Teraz ñič ñemace i s tovarišami
l'em vas žena trima se dvoma rukami.

A n d r a š : Berce het pal'enku, podzme ku domovi;
mi ñeprisluchame tu ku sprostakovi.
(Murare odeš'l'i)

D z u r a : No, už te murare tak su tvarda pšina,
že z ñich čežko budze dakedi slañina.

T a m a š : Čomže vi, richtare, adta, ñič ñejece,
añi ñehvarice, añi ñepijece?

R i c h t a r : Oj, pane, my teper vas calkom slišame,
bo vilku skušinost na hrebetoch mame.

T a m a š : Kel'o vi sce šedzem prez rok tu prepil'i?

R i c h t a r : Što ša tu tajiti, tilko sme zmarnili:
Na rovaš tej veži sto a vosemdešjat,
za sudy, pokuty tež sto devjadešjat.

1. b u r g a r : Sto tricec ja platil už to s višil'ami.

2. b u r g a r : A ja devadesjat už to se krstinami.

3. b u r g a r : Ja už i s pohribom višej osemdešjat.

4. b u r g a r : A z nas trojoch každy platil po šesdešjat.

R i c h t a r : Za pjadešat pre dum dal sjem l'ati sobi.

T a m a š : Hej adta, to v sume dzevecsto urobi!
A kel'o, richtaru, su v sel'e šedlaci?

R i c h t a r : Pjadešat, ne menše jako mi pijacy,
na uhol možu jich po sto a sto brati.

T a m a š : Dzevecsto pejctišic to urobi zlati,
chtore vi rok z roka Židovi sipece.

L a j z e r : Arendu, pal'enku hore ňeberece?

T a m a š : Po dvanac krajcare ti halvu kupuješ
štvarťu častku vodi do ňej primišuješ.
Po štiri a dvacec tu halvu predavaš,
tak na každej halve už polovicu maš.
Za vodu štvarcina, speje tišic dzevecsto,
je šidzemdzešat pejc tišic i štiristo,
o dvasto dvatišic dvanac ešče i pul
z cení polovica, zarobek šumni bul!
Od podražnich prez rok kel'o ci prikapňe
a z falečnej miri kel'o ci prišapňe?
A co ši pripisal tež urobi vel'o,
škoda, že najisce to už ňeznam kel'o.
Zisku l'em istotnu sumu ci vivedzem:
Šescsto i tritišic ošemdzešat šedzem.

- L a j z e r : Bodaj vas, jak vi to do šveta pl'ecece!
 A s tim l'em z rozumu totich vivedzece.
 Ozdaj od včerajšej pa'lenki bludzice?
 Bo jako šal'eni vi dñeš hutorice.
- T a m a š : Ta už sam uznavaš, szedte vette, Židze,
 že človek o rozum skerz pa'enku pridze.
- L a j z e r : Co bi tam, šak ja znam, že l'em žartujece,
 i ja tak žartujem, jak vi še šmejece.
 Al'e tote l'udze to na ozaj beru,
 ta mi na buducne už nič ñeuveru.
- D z u r a : Tam pravdu ma vojak, bo nič ñepracuješ,
 jak truda s pčolami, tak s nami obcuješ.
 L'em samo klamstvo je tota hladka cesta,
 chtora za bankiroch vas vedze do mesta.
 Ñeoreš, ñešeješ, ñekopeš, ñekošiš,
 a preči tišice v tvojim mišku nošiš.
 Mi v čežkej roboce dzeň a noc travime,
 žimu a horučosc na pol'u cerpime,
 pre tvoju pa'enku mi co jesc ñemame,
 takže často z hladu takoj umirame.
 Ti hadvabne šati nošiš i so ženu,
 košul'e a gače l'em z cenkeho l'enu.
 Mi l'em srebne lachi na sebe višame,
 na pa'enku cenke platno predavame.
 V potarhanich huňoch takoj vše chodzime,
 v dziravich chalupoch všicke i bidlime.
 Zakuciju na nas často višilace,
 perini, zahlavki, predzu odbirace.
 A ked to ñezmaže prepisañe kolka,
 ovcu, kravu, kozu berece, i volka.
 Ženi, dzeci, čel'adz tež nas okradaju,
 a vam za pa'enku do špajstruni pchaju.
 Na to ñepatrice, chto a čijo dava,
 l'em či to ku mišku dobre še vam zdava.

Najvecej kradeži l'em še preto robi,
že vi sce šafare i cudzej chudobi.
S pal'enku robice vi nas žobrakami
a vi zostavace šicke bohačami.
A jak už sprostakoch nadobitek mace,
s tim potom i panoch do pasci lapace.
Sluhajce, jak Pinkes pred troma rokami
i Gankes i Herško zostal'i panami:
Holi jako pal'ec stanul za šenkara
a už o dva roki podbil on kačmara.
Kačmar dzešecročni tak vel'o nazbijal,
že až na arendu šesc valali prijal.
Jak kačmar ňebul on pre nas – l'em pijavka,
jak arendaš zostal šaška i žihavka,
za dvanac roki nas i pana tak zlupil,
že až štiri domi sebe v Pešce kupil.
Zostal tam bankirom, ta dosc velkim panom,
precaj skerz dijetu chcel bic ficišpanom.
Ta historija je v sebe opravd'iva,
tak znaš, dze še naša chudoba podziva.
Krescan še tak nahle ňikdi ňezbohaci,
bo ho v tim sumeňe i statečnosc haci.

D a n i e l : Na moj hrišnu dušu, to pravda vel'ika,
že nas ku žobractvu l'em pal'enka mika.

D z u r a : Každi rok mi z doli zarno privažame,
do skladu ho Židom l'em pre nas skladame,
bo ho na prednovku sami kupujeme,
v Miškolcu ho tuňo, tu draho bereme.
Bo ked Žid za gbol dal i s furu šesc zlati,
petnac mu placime ku našej utrati.
Pritim eščik o vuz, o koňe pridzeme,
bo za tuňu furu sem mi ho vežeme.
Chto temu ňeščescu zostava pričina?
Jedina pal'enka je tej veci vina!
Ta nas ožobrači a potom oklame,

a to našu pracu i kol'esa lame.
bo kebi mi bul'i trižbe jak še šveči,
prišl'i bi na mišel' šicke nam te reči.
Vtedi bi sme zarno sami kupoval'i,
za našo peneži tuño domu bral'i.
Pri tim bi už mušel Žid od nas kupovac,
bo ňezna a ňema jak co zaprahovac.
Kukuricu domu, ribi privažame,
s tim še Židzi tuča – mi chude bivame.
Ta ked sme po Ciše s vozmi, s koňiskami,
čom mi ňepohňeme s rozumom, s miškami?
A na vlastni naš zisk všicko ňebereme?
Co še mamy tajic? – Lem pravdu povjeme:
že mi skerz pal'enku velke sme bortaci
pre ňu bez učeňa, bez školoch, gluptaci.

N a s o n : Naš Buh s tim nas žehna – bo mi spravedl'ive.

T a m a š : Jak liški na kuri – take sce hakl'ive.

N a s o n : No, ta či na švece ňevšicko Buh dava?

T a m a š : Veksle tišic za sto tež je božska sprava?
Či hačata vilkom tež Buh vaš prihaňa?
Či ňe, že pastuši jich dobre ňechraňa?
Či jich z murovanich maštal'ňoch vivodzi?
Ta i ku zbujňictvu tež vaš Buh privodzi?
Ta preco že zbujcoch na šibeň cahaju?

N a s o n : Ta či na pal'enku Židzi vas volaju?
Že vi tak ločece, mi ňe na pričine.

T a m a š : Jako pavuk muchom, že su v pavučine?
Jako človek ribom, že viši na hačku;
vilkom, že do dola spadl'i s dzivu mačku,
tež ňe na pričine, bo jich tam ňenahnal?

R i c h t a r : O, kolby lem ja to skorej už tak byl znal!
Teper ja to znaju, pre što okovane
nemaju kolčata, tilko obahrane.
Prešto nic takoho, što piňazy stoje?
Bo ša s nima davno už Lajzerko koje.
Prešto ja porciju nemožu vibrati?
Bo každi ju bežit do Žida schovati.
Prešto my i statok taky pidly mame?
Bo šino a vives na tot jid davame.
Prešto mi falečne takoj vždy sudili?
Bo ješme sumiňa ku bočce pribili,
tak mi za pal'unku dušu zaprodali,
davno ju d'abolom v korčmi zapisali.

1. b u r g a r : Prišambohu ja ju vjacej pit nebudu,
bo što mi Buh povjest, kol pridu ku sudu?

2. b u r g a r : I my ša jej, kume, cilkom odrikame,
s tim piňazi, zdrave i rozum ziskame.

3. b u r g a r : A jak, Dzuro, v Polšči kermeš opravjajut?

4. b u r g a r : Jak pohreb a krstiny, višil'a trimajut?

D z u r a : Kerst a šl'ub, jak znace, su vel'ke svatosci,
ta jich priijimaju pri vel'kej trižbosci.
Lem podle krescaňi beru te svatosci
pri švinskim obžerstvu a pri pijanosci.

5. b u r g a r : Ta šak i Christos pan tež byl na višil'i.

D z u r a : Al'e na tim ešče pal'enku ňepil'i.
Aňi vtedi sl'ubi za svatosc ňemal'i,
l'em tak jak peňežni komtrakt jich trimal'i.
Založeňi chramu švecic s pijatiku
sam d'abol vinašol a puščil do zviku.
Co vi na prekl'ete keltujece chl'asti,

za to dzecom kupce šati a omasti.
Z karčmi do koscela l'em drimac chodzice,
z koscela do karčmi jak šviňe bežice.
Pri pohrebe žrec, pic ňel'em na krescana,
al'e še ňešvedči aňi na pohana.

6. b u r g a r : Mal by, pravdu mate, tam každy plakati,
ale ne s pal'unku z radosti lokati.

R i c h t a r : Už my, Dzuro, všicke ku tomu pristali,
aby sme pal'unku nikdy nelokali.
Pideme do cerkvi všicke přišahati,
lem vi, žaku, idte panoca volati.

V a s i l : Ale vy musyte napredok ša zbrati
a tak ho pri cerkvi hotove čakati.

(Všecke stanul'i)

T a m a š : A ti, szedte Katko, ňezdvihaš še z lavki?
Našilu chceš zostac tu u tej pijavki?

K a t k a : Naproci mňe kazňe sluchac som zunula,
preto už tri roki v koscel'e'm ňebula.

D a n i e l : No, už od pijački ňet vekšej podl'ini,
aňi už, uznavam, podlejšej mercini.

J o ž k o : No, ja tu od cerkvi barz šumňe uvedzem,
ked ju na porvaže za vami povedzem.

(Všecke odešl'i)

(Lajzer, Rachl'a a Nason)

R a c h l ' a : Aj-vaj, vidziš, Lajzer, co som ci hvarila,
už še i z vajčaka kobula spravila.

L a j z e r : Hto bi še špodzival, že tote bortaci
daju še ošvetl'ic – ňebudu pijaci?!

N a s o n : Znace, Lajzer, Rachl'o, ja človek učeni,
preči od vojaka som bul zahanbeni.
Bo furman a vojak take su jak hadzi,
ta s takima l'udzmi ňichto ňeporadzi.
Idz ti do kasnara, bo s tim i pan straci,
ked jich ku pal'ence nazad ňenavraci.
Ta ozda stol'ica popovi zakaže,
žebi ňepripuščil totech ku prišaže.

L a j z e r : Zaraz bežim, Nason, l'em kebi osožno?

L AJZER U KASNARA

L a j z e r : Jech milosc, ja prišol, al'e ozda pozno,
bo už kňaz je v cerkvi, chloпоч sprišahuje,
naprocivko panstva richtaroch buntuje.

K a s n a r : Ozda ti še, Lajzer, od huboch ošal'il?

L a j z e r : Furman dñeš na panoch velku škodu zval'il:
pre ňeho richtare pal'enku ňepiju,
tak jak prez arendoch panove vižiju?
Jech milosc mohli bi pana oca pitac.

K a s n a r : O čim je prišaha, to chcem perše čitac.

L a j z e r : O tim, že pa'lenku ňebudu vecej pic.

K a s n a r : To je barz osožno, bo budu l'epši žic.
Budu ku panščiňe ove'lo silňejše,
budu koňe, voli vsicke mac mocňejše,
tak l'epši virobju každy pansku rol'u.
Budu pracovite, čiste, statečnejše,
skerz to vseckim panom budu i vdzečnejše.
Cisarovi budu ku velkej radosci,
jeho ňepracel'om ku bojažl'ivosci.

L a j z e r : Joch, a dze arenda, ked še to grof dozna?

K a s n a r : Že ma sprostak pravdu – to v tej veci zozna.

L a j z e r : I Nason povedal: panove s tim stracu;
ta co budu robic, ked jich ňenavracu?

K a s n a r : Ja mišl'im, to iste, co vtedi robil'i,
povidz Nasonovi, ked ju ňepal'il'i.

L a j z e r : Ta darmo budu stac drahe pa'lenčarňe?

K a s n a r : Spravju z ňich fabriki, abo pivovarňe.
Každy panovi do rozumu pridze,
na co jich obraci. Idz ti domu, Židze!

V CERKVI

(P'eban, dzijak, richtare a podražňici)

P' e b a n : Čuls jem od dzijaka na što ma žadate:
že ša už od čorta ku Bohu vertate.

Posluchajte teper, jak ste vy zhrišili:
dešjat vy prikazy božske prestupili.

1. „Abys lem jednoho vše Boha miloval.“
A ty mu paľunku často predstavoval!
2. „Aby sy nadarmo meno Boha nebral.“
Ty sy pri paľunce často ša s nim ihral!
3. „Aby jes nedil'u svjatil s pobožnoscu.“
Tys ju v korčmi strivil s hrichom, s prokl'anoscui!
4. „Abys otca, matku i vrchnost posluhal.“
Kilko raz sy spity matku i otca lal!
5. „Abys jes nezabil, zdravjat si neказil.“
Kilku sy s paľunku z tviho viku zrazil!
6. „Abys cudzolestvo nikda nezpahala.“
Keľo skerz paľunku si s druhyma mala!
7. „Abys nepokradnul, cudze reči vratil.“
Keľos na paľunku cudze reči schvatil!
8. „Abys nedal krive svjadicтво nikomu.“
A ty za paľunku prišahnul hoc komu!
9. „Abys sy nežadal manžolku druhoho.“
Pri paľunky volaš žonu hoc ktoroho!
10. „Abys nepožadal calkom nič cudzoho.“
Židom pchaš cudzu rič jak dašto vlasnoho!

Desjat ste smetelne vy hrichy spahali,
lem s tim jednym, že ste paľunku lokali.
Tu ste rozum, zdravja, chudobu stratili
a na tamtim sviťi dušu zatratili.
Nech bude prokl'ata na sviťi palenka!
Naj ju čorti pijut v Pekle dnuka, venka!
Za tak vel'ke hrichy rob doraz pokaňa,
priprav tvoju dušu do posprišahaňa.

(Všecke pokl'ekaju, krom Katki)

A prešto ty, hrišna, tež s tima neklíkaš?
Už ti ani Boha, suko, ša nelíkaš?

Tak t'a zmamonila prokl'ata palenka,
jakby t'a čort trimal, jak znuka tak zvenka.
Klekni na kolena, pros od Boha milosc,
oddali od teba tu tvoju velku zloc.

(prišahaju)

„Ja vzivam za švedka tu Vševeduceho,
ve Svatej Trojici Boha jedineho:
že pal'enku vecej ňikdi pic ňebudzem,
hoc jak pijakovi m'ne to pridze s trudem.
Bo ona človeka dušu zatracuje,
život, rozum, zdrave i chudobu psuje.
I druhich presvečim o jej škodl'ivosci
a nakel'o možno, privedzem k trižbosci.
Takto m'ne v Trojici jeden Boh pomahaj.“

